

Izvršni odbor republiške konference SZDL Slovenije je na 42. seji v Ljubljani, dne 20. maja 1974, sprejel naslednji

Sklep o ureditvi ustanoviteljskih razmerij

med republiško konferenco SZDL Slovenije kot ustanoviteljico ter revijo Sodobnost.

ZVRST IN TEMELJNA VSEBINSKA ZASNOVA

Sodobnost je mesečnik, namenjen predvsem tekoči slovenski književnosti; objavlja zlasti vse zvrsti slovenske izvirne literature, hkrati pa posveča enako pozornost tudi literarni kritiki in teoriji. Literarne prispevke skuša povezovati s splošno kulturnim, umetniškim ter družbenim dogajanjem pri nas in v svetu, zato redno spremlja tudi druge umetniške in kulturne pojave (gledališko, likovno, glasbeno in druge oblike kulturnega življenja) kakor tudi širšo kulturno ter splošno družbeno problematiko.

Sodobnost priteguje med svoje sodelavce tudi avtorje iz drugih republik, hkrati pa vzdržuje — čeprav v skromnih razmerah — tudi stike vsaj z nekaterimi avtorji drugih evropskih in zunajevropskih nacionalnih kultur.

Sodobnost noče biti niti generacijsko niti slogovno zaprta revija, svoje strani nudi predstavnikom vseh generacij in književnih smeri, programsko se trudi za sintezno povezovanje najboljšega, kar danes v slovenski literaturi ustvarja in pristaja na idejni ter uredniški koncept revije.

Revija si prizadeva, da bi nadaljevala, čeprav v spremenjenih razmerah, uspešno tradicijo predvojnne Sodobnosti, se pravi revije, ki uveljavlja napredne tendence v literaturi in družbi, jih skuša spodbujati, enako skrbno pa si prizadeva za strogo ustvarjalno kvaliteto, priteguje v krog svojih sodelavcev najpomembnejša imena slovenske kulture, zlasti književnosti, prav tako se trudi ohraniti ploden stik med kulturo in drugimi družbenimi dejavnostmi, zlasti z našo sodobno družbeno mislijo.

Marksistična literarna kritika ostaja eno od središčnih prizadevanj uredništva revije.

Temeljna vsebinska in idejna zasnova Sodobnosti izhaja iz ustavnih načel naše socialistične samoupravne ureditve, iz programa in drugih dokumentov Zveze komunistov ter Socialistične zveze, iz uvodnih načel zakona o javnem obveščanju, iz družbenih dogovorov in samoupravnih sporazumov, s čimer skuša revija ustvarjalno, zlasti na področju literature in kulture v širšem smislu, sooblikovati naš čas in našo družbo, predvsem pa duha, miselnost, okus in obliko ter individualno in družbeno zavest našega človeka v tem času in v naši konkretni socialistični stvarnosti.

Poročilo glavnega in odgovornega urednika

na 42. seji izvršnega odbora republiške konference SZDL Slovenije
(avtoriziran stenografski zapis)

Ko naj bi pred tem forumom sprejeli, kot piše v vabilu, sklep o ureditvi ustanoviteljskih razmerij, bi rekel — če naj se nekoliko humorno izrazim — da se počutim nekako tako kot rahlo postarani ljubimec pred matičarjem, ki naj tudi formalno sklene dolgoletno naravno zvezo, kajti revija v sedanji obliki je že sredi svojega 22. letnika, štirideset let pa je že minilo od takrat, odkar je bila ustanovljena kot Sodobnost, in že deset let je od tedaj, ko je tesneje povezana s Socialistično zvezo, in jaz kot glavni ter odgovorni urednik se že šest let soočam z javno oceno na vsakoletnih sestankih v takšnem ali podobnem forumu, ko razpravljamo o stanju v reviji ter o odnosih med njo in njeno ustanoviteljico. Sedaj se torej ta dolga naravna zveza tudi zakonsko urejuje in recimo, da je zakonsko življenje bolj obetavno kot koruzništvo. To bi prav gotovo bilo reviji v prid, kajti sedanje stanje ni ravno razveseljivo. Ker pa je bilo rečeno, naj bi se najprej ustavili pri vsebinskih vprašanjih, naj bo ta kratka digresija samo vez za sklepno pripombo o materialnem stanju revije.

Položaj slovenskih revij ni rožnat, kot ni bil rožnat nikoli, ne pred vojno, pa tudi v prejšnjem stoletju ne, in najbrž tudi v prihodnje ne bo, kajti literarna revija je zmerom bolj ali manj glasilo, ki se širši javnosti kaže kot ekskluzivna publikacija, zbirajoča okrog sebe relativno majhen krog ljudi, in relativno majhen je tudi krog tistih, ki jo bero. Zato je tudi odnos sleherne družbe in slehernega časa do takšnih revij v najboljšem primeru rahlo zadržan, dostojanstveno hladen, ker takšno glasilo ne more bistveno prispevati k tekoči družbeni in politični stvarnosti, kot to lahko počno druga množična občila (dnevno časopise, radio in televizija).

Vendar pa moramo ob treznejši presoji revialnega življenja priznati, da opravljajo revije, med njimi tudi Sodobnost, pomembno družbeno vlogo, ki pa postane bolj očita, če se ji skušamo približati z obratne, se pravi negativne strani, tako namreč, da skušamo doumeti vlogo revije v družbi s stališča, kakšno bi bilo naše kulturno življenje, če bi revije nenadoma presahnile. Na republiški kulturni skupnosti je že bilo slišati glasove, češ da vse literarne revije skupaj nimajo takšne naklade, da bi bilo sploh vredno o njih resno razmišljati. Toda: če se ozremo ne le po kulturni zgodovini naroda in družbe, ampak se skušamo dokopati tudi do njune idejne, umetniške ter duhovne podobe, bomo prav v revijah odkrili izjemno pomembne mejnike našega duhovnega razvoja in zorenja marsikatere nacionalne in druge misli, ki presega ozko stroko. Prepričan sem, da bo v prihodnje kaj takšnega mogoče ugotavljati tudi za današnje revialno življenje. Torej tudi za Sodobnost. Zato menim, da je naša družba dolžna skrbeti za to duhovno kontinuiteto kulturnega, nacionalnega in družbenega razvoja.

Po tej splošni preambuli, kakršne so v navadi pri vseh zakonih, zato naj jo ima tudi ta moja spremna beseda, preidimo konkretnije na Sodobnost.

Sodobnost si je v praksi vendarle že izoblikovala neko posebno mesto, ki je zlahka razpoznavno in značilno za to revijo v kontekstu splošnega

revialnega življenja na Slovenskem, čeprav doslej ni bilo pismeno opredeljenih razmerij med Sodobnostjo in njeno ustanoviteljico, Socialistično zvezo delovnega ljudstva Slovenije. Poleg tega pa ima revija še svojo izdajateljico: Državno založbo Slovenije. Tudi priložnostni bralci najbrž vedo, da smo Slovenci na tem področju precej razcepljeni v pogledih, nazorih, navadah in zlasti v medsebojnih človeških odnosih, tudi nenačelnih, kar se je večkrat pokazalo že v preteklosti in se danes samo spet potrjuje. Če nočemo neprestanih konfliktov, je skoraj nujno, da ohranimo sedanje stanje, ko obstaja več literarnih revij oziroma revij, kot jih imenujemo, za kulturna in družbena vprašanja.

Sedanja situacija je v pogojnem času med umirjenejšimi, se pravi, da so ambicije in razlike pri soočenju in najbrž tudi med odjemalci relativno dokaj ugodno razporejene. Vendar sleherni premik v katerikoli sferi slovenskega literarnega življenja nujno vpliva na sleherni revijo, torej tudi na Sodobnost. Enemu takšnih premikov smo priča v zadnjih dveh letih, ko prehaja do temeljnega prestrukturiranja znotraj Problemov, v reviji torej, v kateri se je sedanja »starejša« mlada generacija relativno dolgo zadržala in tudi dajala težo in ton tej reviji, zato pa je ta revija v zadnjih dveh letih krčevito iskala svoje ustrezno mesto v slovenskem kulturnem življenju. Zdaj pa kaže, da se je odločila za večjo naslonitev na najmlajši rod, s čimer se sprošča prejšnje jedro njenih sodelavcev. To v praksi pomeni, da se zdaj precejšnji del teh sodelavcev umika iz revije in preusmerja k drugim. Že zdaj lahko trdimo, da je ta preusmeritev v precejšnji meri naravnana tudi k Sodobnosti, kar pomeni, da je Sodobnost pred novim soočenjem z nekim premikom v slovenski kulturi in revialnem življenju, ki bo nujno bolj ali manj vplival tudi na njeno prihodnjo fiziognomijo v takšnem ali drugačnem smislu. Hočem reči: čeprav imajo revije, torej tudi Sodobnost, navidez neko vnaprej »določeno« podobo, jih vsak tak premik v kulturi nujno spreminja ali vsaj skuša spreminjati, tako da uredništvo lahko samo do določene meje svobodno določa in oblikuje svoj koncept, kajti življenje revije je v nekem smislu vendarle odvisno tudi od dejanskega stanja, od razmerja ustvarjalnih sil v kulturi.

Sami ste lahko spremljali, če že ne po revijah, pa vsaj v dnevnem časopisju, polemike in pisanja tudi o revialni problematiki in nasvetov, katera pot je v naši družbi najustreznejša za to dejavnost, je bilo zmerom več kot dovolj. Toda: če bi se človek po teh nasvetih ravnal, bi morali nujno zožiti interesni razpon revije, jo usodneje vezati na to ali ono generacijo, konkretno povedano: starejšo ali mlado, ki vsaka ponuja svojo alternativo, ali na takšen ali drugačen umetniški izraz, spet preprosto povedano: na tradicionalizem, realizem, ali na mlade avantgarde, ki da edine prinašajo novo in perspektivno.

Sodobnost vztraja pri že sprejetem konceptu kulturne revije splošnega tipa, torej revije, ki se ne opredeljuje skupinsko niti generacijsko niti slogovno in tudi ne ozko kulturniško, temveč skuša ohraniti kar najbolj živ stik kulture s splošno družbeno problematiko. Vendar moram pri tem pojasniti, da je treba to pojmovati v smislu posebne vloge revialnega tiska. Poživljena družbena aktivnost, če jo tako imenujemo, določene zaostrite, ne glede v kakšnem smislu si jih tolmačimo, ne vplivajo v revialnem življenju enako kot na drugih družbenih področjih. Ne poživljajo zmerom interesa in dejavnosti v tistih vprašanjih, s katerimi se naša družba prvenstveno ukvarja,

večkrat se celo dogaja, da se interes pisocih v revijah odmika od takih vprašanj ter se preusmerja v stroko. To je bolj ali manj opaziti pri vseh slovenskih revijah in pomeni že skoraj naravno zakonitost, ki je vredna vse pozornosti. Cela vrsta kritikov ali pisateljev, ki so se občasno ukvarjali tudi s kritiko, se zdaj umika v stroko v tem smislu, da veliko več razpravlja o literaturi, umetnosti, etiki in podobnem, kot pa o splošno družbenih vprašanjih. Take težnje je mogoče vsaj pojasniti, če jih že ni mogoče sprejeti kot razumne. Dejstvo je namreč, da se revija mora ukvarjati z nekaterimi problemi, ki jih drug tisk ne zajema, ni morda zanje zainteresiran, ali pa ti problemi sami uhajajo iz splošne pozornosti našega časa. Tako se revija čuti dolžno, da izpolnjuje neke posebne kulturne obveznosti, ki so sicer tudi del naše družbene skrbi, a jih druge dejavnosti, kot rečeno, ne zajemajo. S tega vidika so tudi takšni občasni umiki v tako imenovano stroko razumljivejši.

Vzemimo kot primer problem domače literature; naše dnevno časopisje se izredno malo, vsekakor manj kot v preteklosti, ukvarja s to dejavnostjo in njeno problematiko. Če bi še revije temu ne posvečale dovolj pozornosti, bi cela vrsta dejavnosti ne ostala niti zabeležena, kaj šele, da bi tekla o tej problematiki primerna razprava (v mislih imam knjižno problematiko v najširšem smislu, od izida knjig do idejnih in strokovnih ter estetskih problemov sodobne književnosti, pa samega knjižnega trga, povezovanja med jugoslovanskimi književnostmi in stikov s svetom). Tako je ta težnja po stroki in specializaciji po svoje razumljiva, po drugi strani pa je tudi sodobno življenje takšno, da ljudi, ki se skušajo dokopati do določene afirmacije na kakršnemkoli ustvarjalnem področju, naravnost sili v specializacijo, v ožjenje interesa, znotraj katerega pišoč človek — vsaj videti je tako — lahko globlje izpove svoja spoznanja in se uveljavi kot strokovnjak, poznavalec, osebnost, ime.

Takšno približno je realno stanje. Vendar se uredništvo izredno trudi, da ne bi presahnil živi pretok med kulturo ali celo literaturo kot njenim delom ter splošno družbeno problematiko. Pravim: izredno se trudi, da bi ohranilo ta pretok in zato odklanja tudi vse pobude po monografskih številkah revije, saj prav tako koncipirana revija nujno povečuje izolacijo kulture od splošno družbene problematike. Takšno stališče je revija že preverila v praksi, zato uredništvo meni, da kaže pri tem konceptu vztrajati tudi v prihodnje.

O idejnopolitični orientaciji revije v ožjem smislu sam skoraj ne morem govoriti, ker je to stvar družbene ocene, ki naj pove, ali revija sprejeta politično in idejno orientacijo spoštuje ali ne. Kot njen urednik rečem lahko samo to, da se revija v svojih osnovnih potezah prav gotovo ne izneverja samoupravljaljski socialistični usmeritvi naše družbe, nasprotno, trudi se, da bi temeljne cilje naše družbe uveljavljala, vendar tudi tu v okvirih, ki so značilni in primerni za revijo, se pravi z vso kritičnostjo, nešablonsko, kajti, kot smo zapisali tudi v naših partijskih dokumentih, nihče ne pričakuje, da bi se idejnopolitična naravnost v kulturi kazala v kakršnikoli apologetski obliki hvalisanja obstoječega. Naravnost revije je mogoče ocenjevati ob poznavanju njene celotne dejavnosti, splošnega duha in usmeritvi revije skozi vse njene letnike, saj si številke redno sledijo in opravljajo določeno funkcijo v slovenski kulturi, katere pomen ni samo kulturni, ampak tudi družbeni.

Tretji temelj uredniškega koncepta je generacijska odprtost revije. Dejstvo je, da v *Sodobnosti* lahko srečujemo imena, ki so si v kulturnem življenju diametralno nasprotna, izključujoča se, in v neprestanem polemičnem medsebojnem odnosu. Če naj to stanje plastično opredelim, bi rekel, da se na straneh *Sodobnosti* pojavljajo avtorji od Vidmarja do Šalamuna. Navidez je to videti morda kot oportunitizem, v praksi pa je prav takšno načelo izredno težko uveljavljati, ohranjati strpnost med nasprotnimi tendencami, ki pa so ustvarjalno plodne, strpnost med generacijami, torej strpnost kot lastnost in navado, kar ni ravno značilnost slovenskega izobraženca.

Pogosti so pritiski, naj bi se revija opazneje diferencirala in izločila iz svojih strani določene aktivnosti v korist drugih. Pa tudi avtorje. V uredništvu smo mneja, da je slovenska kultura kljub svoji znani in priznani vitalnosti in dejstvu, da je dovolj nagosto posejana z resničnimi talenti, vendarle takšna, da si ne more privoščiti ekskluzivnosti, politike, ki bi izključevala cele generacije ali izraze smeri, saj šele izbor najboljšega v celotnem slovenskem kulturnem potencialu lahko zagotavlja kvaliteto, ki dostojno predstavlja slovensko družbo in nam omogoča, da se s to kvaliteto soočamo znotraj jugoslovanskega prostora in vzdržujemo stike s kulturno Evropo ter svetom, kar je tudi skrb revije. Vse to seveda ne pomeni idejne mlačnosti.

Posebno poglavje je odnos do mladih. Sam sem pred toliko in toliko leti nastopil kot mlad pesnik in pozneje ostal v stiku z vrsto mladih generacij, ki so pač po biološkem zakonu morale prepuščati mesto še mlajšim, in moram reči, da pri sleherni mladi generaciji, kot družba in kot reprezentančna kultura, zelo radi grešimo, ko tisto prvo agresivnost sleherne mlade generacije, tisto slo po uveljavljanju za vsako ceno, nestrpnost nastopanja in opozarjanje na lastne poglede in možnosti dostikrat zamenjujemo s politično agresivnostjo in asocialnostjo, zaradi česar postajamo nezaupljivi do sleherne mlade generacije. Najbrž je že naravni zakon tak, da sleherni mlada generacija nastopa, že zaradi svoje ambicije, kot skupina, kot bojna vrsta in šele potem, ko posamezniki v njej dozori, postanejo osebnosti, začne v sebi odkrivati prave ustvarjalne možnosti, ki prinašajo s sabo tudi individualno odgovornost, zaradi česar postane tudi idejna podoba generacije bolj razvidna in jo je zato mogoče tudi kritično ocenjevati. To razumevanje mlade generacije je tudi ena izmed postavk dosedanje uredniške prakse pri *Sodobnosti*, kar reviji omogoča kolikor mogoče naravno kontinuiteto v dotoku mladih.

To so dokaj shematični prerezi skozi osnovno dejavnost v reviji, svoje poročilo pa bi končal s tistim, s čimer sem začel: z ekonomskim položajem revije.

Pred desetimi leti so bili tiskarniški stroški za revijo pri istem obsegu in isti nakladi skoraj za polovico manjši od honorarnih izplačil za prispevke v posamezni številki. To pomeni, da so avtorji dobivali za svoje delo skoraj še enkrat toliko, kot so znašale tiskarniške storitve. Razmerje med industrijo in kulturo je bilo torej odločno v prid slednji. Danes so stroški tiskarne za petkrat večji kot pred desetimi leti, avtorski honorarji pa so nominalno ostali isti kot takrat, kar pomeni, da je njihova realna vrednost resnično samo še častno priznanje, honorar v prvotnem pomenu besede. Tako so bili prav honorarji ob neustrezno nizki rasti subvencij edina notranja rezerva. Pa še nekaj: ko razpravljamo o pomoči revijam, moramo imeti pred očmi tudi to (o tem sem v *Sodobnosti* že pisal), da se vendarle

dve tretjini sredstev, ki jih družba v obliki subvencije daje za revijo, vrača spet v industrijo, oziroma v družbene infrastrukture in samo tretjina je refundacija za neposredno kulturno dejavnost.

Takšno je stanje letos. Če se ne zgodi čudež, ne bomo mogli izdati programiranih dvanajst števil, kajti notranjih rezerv preprosto ni več. Lani nam je iz zadrege pomagala tiskarna sama z razumevanjem, za katerega se ji javno zahvaljujemo. Svojo naklonjenost nam izkazuje tudi letos. Vendar to ni rešitev.

Novе pesmi

Lojze
Krakar

ZGRMEL SEM NA DNO.

Le skala pri skali se dviga
pred mano. Ves konec življenja
bi dal za eno samo bilko,
ki bi prijel se zanjo.

A bilke ni in bom moral
živeti tako do konca,
živeti s kamnitim dnom
v očeh, v vseh udih in končno
v krvi, peneči se skozme.
Čutim, kako se že vžira
to moje dno v moje sanje
in v glad... in kako se vsesava
večna skala v mojo minljivost.
Zlomi se, skala, vsaj toliko,